

РОЛЯТА НА ФИЗИЧЕСКОТО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТА В СИСТЕМАТА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

Венелина Цветкова

Защо е необходимо студентите да практикуват и изучават спорт?

Как се осъществява дейността?

Какви са ползите?

Това са една част от въпросите, които вълнуват студентите, търсеци ролята и значението на дисциплината „Спорт“ в техния бит. Настоящата лекция е базирана на основни международни харти и конвенции в областта на спорта и цели внасяне на яснота за мястото на физическото възпитание и спортните дейности във висшето образование.

„Спортът е част от наследството на всички хора, мъже и жени, и нищо не може да запълни липсата му.“ – Пиер дьо Кубертен

Ролята на телесната култура в бита на хората е съществена от древността – в Египет се свързва с военното възпитание, в Индия с учението на йогите, в Китай със системата за обучение в манастирите и достигане на просветление и хармония, в Елада (Гърция) със създаването на хармония между нравственото и естетичното у човека (калокагатия), а в Древен Рим – с изграждането на легиони и гладиаторски борби.

Развитието на телесната култура в Стария свят се свързва с изграждане на **идеята за съвършенството на човешката личност и важната роля за неговата двигателна активност.**

В капиталистическото общество основните цели на телесното възпитание се основават на схващането за универсално възпитание, така както древните гърци са изградили своя идеал наречен **Калокагатия** (калос – красив, и агатос – нравствено добродетелен, човеколюбив). Това е повлияно от възстановените антични духовни ценности благодарение на Ренесанса и Хуманизма. Девизът *„Здрав дух в здраво тяло“* присъства във всички европейски системи за телесно възпитание и ясно подчертава общия стремеж.

ЗАЩО ИЗУЧАВАМЕ ДИСЦИПЛИНАТА „СПОРТ“?

„Международна харта за физическото възпитание и спорт“ е приета на Генерална конференция на Организация на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) по време на XX сесия през 1978 г. в Париж и дава пълна представа за мястото и ролята на физическата активност в образователната сфера и бита на хората:

„Всяко човешко същество има основно право на достъп до физическо възпитание и спорт, които са важни за цялостното развитие на неговата личност.“

Според „Хартата“ физическото възпитание и спортът са съществен елемент от възпитанието на индивида в рамките на цялостната образователна система, развивайки способностите, силата на волята и самодисциплината на всеки човешки индивид в качеството му на пълно интегриран член на обществото. Всяка глобална образователна система трябва да отдели нужното място и значение на физическото възпитание и спорта, за да се установи баланс и усиление на връзките между физическите дейности и другите компоненти на образованието.

Запазването и развитието на физическия, интелектуалния и нравствения потенциал на индивида подобряват качеството на живот на национално и международно равнище.

„Хартата“ подчертава ролята на националните институции, приемайки законодателна и нормативна база за насърчаване, стимулиране и контрол на двигателната дейност в образователната система. Създаването на необходимите условия за системно практикуване на физически упражнения и спорт, както и за издигане на спортния престиж на нацията – приоритетно направление от социалната политика на държавата и общините.

В Р България физическата активност, физическото възпитание и спортът във висшите училища са част от обучението на студентите под формата на задължителни и факултативни занимания с минимален хорариум на задължителните занимания от 60 часа годишно за студентите, които се обучават за придобиване на образователно-квалификационната степен

"бакалавър" или образователно-квалификационната степен "магистър" (Закон за физическото възпитание и спорта, чл. 57.).

В Резолюция (2007/2086(INI) на Европейския парламент от 13 ноември 2007 г. относно ролята на спорта в образованието се подчертава, че **физическото възпитание и спортът са единствените учебни дисциплини, които целят да подготвят хората за здравословен начин на живот**, за преодоляването на нездравословните практики и са насочени към цялостно физическо и душевно развитие.

„Бялата книга за спорта“ дефинира ролята на спорта в образованието и обучението – подсилва човешкия капитал на Европа. Ценностите, които се предават чрез спорта, помагат за развитието на знанията, мотивацията, уменията и готовността за полагане на лични усилия. Времето, прекарано в спортни дейности в университетска среда оказва благоприятно въздействие върху здравето и образованието, като това въздействие трябва да се увеличава.

КАКВО Е СПОРТ?

Европейската харта за спорта (1992 г.) дава законно определение на понятието спорт:

„Спорт“ означава всяка форма на физическа дейност, която чрез случайно или организирано участие има за цел изразяване или подобряване на физическата дееспособност и душевното благосъстояние, формиране на социални отношения или постигане на резултати в съревнованията на всички равнища.

А, законът за физическото възпитание и спорта в Р България дефинира основните **функции** на физическата активност, физическото възпитание, спортът и спортно-туристическата дейност – **образователни, здравни, социални, културни и възстановителни.** (чл. 4.)

КАК СЕ ОСЪЩЕСТВЯВА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС ПО СПОРТ?

Обучението по физическо възпитание и спорт в системата на висшето образование се осъществява чрез **програми**, които отговарят на изискванията и индивидуалните характеристики на практикуващите студенти. Учебните програми се изготвят съобразно институционалните, културните, общественно-

икономическите, климатичните условия в Р България и по силата на своето съдържание помагат процеса на формиране на знания, умения, навици и модели на поведение, водещи към пълноценно развитие на човешката личност. Подобавачо място в учебните програми имат възпитателните дейности, които се базират на ценностите на спорта и положителните резултати от връзките между спорта, обществото и културата.

Обучението, тренировките и администрирането на физическото възпитание и спорта в СУ „Св. Климент Охридски“ се извършва от **квалифицирани кадри**, които са предварително подготвени и допълнително обучени до необходимото равнище на специализация.

Оценяването и научните изследвания са съществени компоненти от развитието на физическото възпитание и спорта, допринасяйки за всички форми на спортуване, подобряването на здравето и безопасността на участниците, методите на обучение и организация на учебния процес. По този начин образователният процес се облагодателства от нововъведенията в интерес на по-добро обучение и изява на студентите. Нужен е обменът на информация за резултатите от научни изследвания и анализи относно експерименти, дейности и програми. Събирането, осигуряването, разпространението, анализирането на информация и документация е закономерна и необходима дейност.

КАКЪВ Е ЕФЕКТЪТ?

Олимпийската идея за физическото възпитание и спорт като неизменна част от хармоничното развитие на личността и издигането на единството между спорта и образованието като културна ценност, намира израз в редица харти и конвенции в областта на спорта.

На *индивидуално равнище* физическото възпитание и спортът допринасят за:

- поддържането и подобряването на здравето;
- осигуряват полезна заетост в свободното време;
- позволяват на студента да преодолее недостатъците на съвременния начин на живот,
- възможност за самоопознаване, изява, постигане на разцвет;
- придобиване на знания, умения и навици за физически упражнения и спорт;

- източник на удоволствие и самочувствие.

На *равнище общност*, физическото възпитание и спортът подобряват социалните отношения и възпитават във феърплей, което е съществено не само за спорта, но и за живота в обществото. Създават се условия и възможности за социални контакти, чрез които могат да се придобият знания, умения и нагласи, необходими за пълноценно участие в гражданското общество.

На *международно равнище*, всички хора сътрудничат, преследвайки общи интереси за физическото възпитание и спорта като допринасят за запазване на траен мир, взаимно уважение и приятелство, популяризиране и стимулиране на човешкото развитие в тази област, създаване на благоприятен климат при решаване на международни проблеми. Неслучайно, през 2013 г. ЮНЕСКО определи 6 април за дата, на която се отбелязва Международният ден на спорта за мир устойчиво развитие.

„Във всяко общество спортът е област на мечти и средство за положителна социална промяна, затова трябва да направим всичко възможно, за да използваме силата му.“ – Ирина Бокова

Спортът е универсален елемент във всички култури. А какво е култура?

Културата е всичко. Културата е начина, по който се обличаме, начина, по който държим главите си, начина, по който вървим, начина, по който завързваме вратовръзката си. Тя не е само писане на книги или строене на къщи.“ – Еме Сезер

Уважаеми студенти от СУ „Св. Климент Охридски“, основна мисия на преподавателите в Департамента по спорт е **създаването на култура за физическо възпитание и спорт**. Световната здравна организация препоръчва за лица от 18 до 64 години минимум 30 минути физическа активност с умерена интензивност 5 пъти седмично; или поне 25 минути с висока интензивност 3 пъти седмично. Участвайки в практическите занимания по спорт веднъж седмично, Вие решавате само една част от необходимата седмична двигателна активност, за да сте здрави. Съобразно изискванията на висшето образование и наличието на извънаудиторна заетост, **другата част седмична двигателна активност е обект на самоподготовка и въпрос на ваш личен избор**. Вие избирате да сте здрави, пълноценни, мислещи, образовани, успешни, отговорни, дисциплинирани, проактивни, щастливи, инициативни личности! Спортът ще ви съдейства!

ВЪПРОСИ ЗА КОНТРОЛ НА ЗНАНИЯТА

1. Кои са основните функции на физическото възпитание и спорт?
2. Какво е спорт?
3. В кой международен документ можем да намерим определението за спорт?
4. Защо е необходима дисциплината „Спорт“ в образователната сфера?
5. Каква е международната роля на физическото възпитание и спорта?
6. Какви са ползите за личността след системно упражняване на физическо възпитание и спорт?
7. Какви са ползите от физическото възпитание и спорта на равнище общност?

ИЗТОЧНИЦИ:

1. Бяла книга за спорта. Европейска комисия (2007 г.);
2. Европейска харта за спорта. Съвет на Европа (1992 г.);
3. Европейска харта за спорта за всички. Съвет на Европа (1976 г.);
4. Закон за физическото възпитание и спорта, 2019 г.;
5. Кодекс на спортната етика. Съвет на Европа (2010 г.);
6. Международна харта за физическо възпитание и спорт. ЮНЕСКО (1978 г.);
7. Митев, Л. Сборник учебни материали. История на телесната култура. НСА „Васил Левски“, София, 2018 г.;
8. Олимпийска харта. МОК (2004 г.).
9. Global recommendations on Physical activity for health. World health organization, 2010, ISBN: 9789241599979.